

STO ROKOV PEDAGOGICKÉHO SEMINÁRA FILOZOFICKEJ FAKULTY UNIVERZITY KOMENSKÉHO V BRATISLAVE

Janka Medved'ová

Abstrakt: Eufória zo vzniku spoločného Československého štátu po dlhoročnom emancipačnom úsilí bola veľká a ambície mladej republiky vysoké. Do nového spoločného štátu však vstupovali dva rozlične kultúrne, politicky i ekonomicky vybavené národy. Významnou oblasťou, kde bolo potrebné uskutočniť rýchle a efektívne zmeny bola oblasť školstva. Po vzniku Univerzity Komenského a Filozofickej fakulty, ktorá vznikla s cieľom prípravy prvej generácie slovenských učiteľov sa ukázala potreba na vybudovanie samostatného pracoviska, ktoré by dbalo o dôslednú prípravu na učiteľské povolanie. Príspevok má za cieľ stručne priblížiť okolnosti a podmienky vzniku samostatného vedeckého pracoviska pre prípravu budúcich učiteľov stredných škôl. Jeho význam v kontexte akademickej prípravy učiteľov pre územie Slovenska a neodmysliteľný význam príchodu českých učiteľov, ktorí pomáhali vytvárať nielen organizačnú štruktúru a i vedeckú bázu pre rozvoj pedagogiky ako vedy na Slovensku.

ÚVOD

Dejiny univerzity ako významného a kultúrneho centra sú vždy spojené so spoločenskými a teda i politickými dejinami krajiny. Rok 1918 v našej histórii predstavuje mimoriadne významný medzník, kedy sa završuje emancipačný a modernizačný proces jedného malého európskeho národa. Vznik demokratickej Československej republiky slovenská historiografia považuje za nový začiatok pre Slovensko. Začiatok aj v zmysle budovania moderného slovenského školstva, ktorý bol podmienený kvalitatívnym a kvantitatívnym nárastom slovenských škôl.

Národné zhromaždenie Československej republiky dňa 27. júna 1919 odhlasovalo zákon č. 375 Z. z. a n. o založení Československej štátnej univerzity v Bratislave. Na Slovensku sa týmto zákonom vytvorili nové možnosti pre rozvoj vedy, vzdelanosti a kultúry. Svoj názov Univerzita Komenského dostala podľa vládneho nariadenia z 11. novembra 1919 č. 595 Zb. z a n.

Filozofická fakulta patrí k najstarším fakultám Univerzity Komenského a svoje brány študentom otvorila už v zimnom semestri akademického roka 1921/22. Budovala sa podľa vzoru Filozofickej fakulty Univerzity Karlovej v Prahe a od svojho začiatku sa profilovala ako vedecká, výchovná a kultúrna inštitúcia pripravujúca aj učiteľov pre slovenské stredné školy a slovenské gymnáziá. Veľká pozornosť sa v začiatkoch existencie Filozofickej fakulty venovala vybudovaniu odboru filozofie, ktorá spolu s históriou a filológiou tvorila a dodnes tvorí fundament filozofických fakúlt. Pedagogika bola v čase vzniku prvej ČSR relatívne mladý vedecký odbor, ktorý ešte nemal na filozofickej fakulte dlhú tradíciu a prednášala sa ako súčasť filozofie. Už v prvých rokoch samostatnej republiky sa situácia začala pomerne rýchlo meniť a na novovzniknutých univerzitách vznikali nové pedagogické pracoviská, na ktorých sa začal dynamický rozvoj modernej pedagogiky.

VZNIK PEDAGOGICKÉHO SEMINÁRA FIF UK

Vzhľadom na zložitú otázku slovenského školstva ešte pred vznikom medzivojnovvej ČSR a nedostatku slovenských učiteľov sa od vzniku fakulty rávalo so suplovaním univerzitných profesorov z Prahy a Brna. Príchod a prítomnosť českých profesorov a ich úloha pri zakladaní ústavov a seminárov jednotlivých súčastí univerzity bola nezastupiteľná, nakoľko na Slovensku v tom čase nebol nikto, kto by mohol zastávať miesto vysokoškolského profesora v oblasti spoločenských vied. Ako uvádzajú Novák – Sopusková, (1987) profesorský dekrét filozofickej fakulty 14. septembra 1921 dostali aj dvaja slovenskí profesori: dr. Ján Kvačala – profesor cirkevných dejín a významný komeniológ, ktorý sa však profesúry zriekol a dr. Milan Hodža – profesor novovekých slovanských dejín, ktorý sa svojej profesúry neujal.

Keďže jedným z cieľov filozofickej fakulty bolo vybudovať centrum výchovy učiteľov pre slovenské stredné školstvo a pripraviť generáciu slovenských učiteľov, študenti počas štúdia museli v 4. semestri absolvovať pedagogicko-didaktickú skúšku. Pedagogika sa poslucháčom prednášala v rámci filozofie a filozofická fakulta prejavila mimoriadny záujem o prednášky z pedagogiky Dr. Otokara Chlupa, ktorý v tom čase pôsobil na Masarykovej univerzite v Brne.

Z dôvodu zabezpečenia výučby pedagogických disciplín vznikol už o dva roky, v zimnom semestri akademického roka 1923/24 *Pedagogický seminár Fi-*

---

lozofickej fakulty Univerzity Komenského. Seminár zabezpečoval vzdelávanie budúcich učiteľov gymnázií a stredných odborných škôl, okrem toho začal rozvíjať pedagogickú vedu. (pozri Štulrajterová, 2014, Pšenák, 2005)

Pedagogický seminár viedli postupne významné osobnosti pedagogickej vedy, najprv trojica významných českých profesorov pedagogiky, ktorá vychovala generáciu slovenských nasledovníkov. Prvým riaditeľom Pedagogického seminára sa stal už spomínaný český profesor Dr. Otokar Chlup, ktorý bol zároveň členom profesorského zboru Filozofickej fakulty Masarykovej univerzity v Brne. Profesor O. Chlup sa v roku 1922 stal suplujúcim profesorom v Bratislave. Okrem funkcie riaditeľa Pedagogického seminára v školských rokoch 1922/23 - 1926/27 viedol prednášky zo všeobecnej pedagogiky, didaktiky, teórie výchovy a dejín pedagogiky. Bol ovplyvnený pozitívizmom a v jeho činnosti prevažoval záujem o pedagogickú empiriu založenú na psychológii. Odborný diskurz ohľadom pripravovanej školskej reformy a aktívna pedagogická činnosť mu však nedovolili trvalejšie sa usadiť a realizovať v Bratislave.

Od roku 1928 začal v Pedagogickom seminári pôsobiť najprv ako mimoriadny a od roku 1931 ako riadny profesor dr. Josef Hendrich. Ako uvádza J. Čečetka (1948, s. 28) „...*pre Slovensko bolo iste šťastím, že na bratislavskú univerzitu dostal sa práve profesor Hendrich, človek vzácných osobných vlastností, širokého rozhľadu, vedec, ktorý si nevšíma iba to, čo uchvacuje rozum, lež i to čo povznáša a dojíma srdce, čo človeka mravne zušľachtuje.*“

J. Hendrich patrí medzi významných komeniológov medzivojnového obdobia a ako významný znalec a prívrženec J. A. Komenského sa prezentoval aj počas pôsobenia v bratislavskom Pedagogickom seminári. Jeho prednášky a semináre sa venovali najmä problematike dejín pedagogiky a školstva, predovšetkým Komenskému. Aktívne bádala a osobitne sa venoval aj dejinám slovenského školstva. Hendrichove univerzitné prednášky z problematiky dejín slovenského školstva vyšli v roku 1937 pod názvom „*Ako sa kedysi na Slovensku študovalo.*“ Jednotlivé etapy a medzníky z dejín výchovy na Slovensku na prelome 18. a 19. storočia predstavil na osudoch štyroch predstaviteľov slovenskej histórie: Jána Seberínyho, Samuela Tomášika, Jána Francisciho a Jána Kalinčiaka. Chronologický sumár slovenského školstva od zachovaných pramenných dokumentov 16. storočia do vzniku prvej Československej republiky predstavil v rozsiahlej úvodnej štúdií. Profesor Hendrich prednášal okrem dejín školstva aj všeobecnú pedagogiku, pedagogickú psychológiu, didaktiku a venoval sa otázkam organizácie školstva a stredoškolskej reforme. Angažoval sa aj pri vzniku pedagogickej akadémie v Bratislave v roku 1930 a do odchodu zo Slovenska v 1937 bol zároveň aj jej riaditeľom. Po smrti profesora Kádnera sa ujal vedenia pražského Pedagogického seminára a na miesto riaditeľa Pedagogického seminára FiF UK nastupuje dr. Jan Uher. Najprv ako mimoriadny suplujúci profesor a potom ako mimoriadny profesor pedagogiky pôsobil prof. Uher vzhľadom na politické uda-

---

losti v Bratislave pomerne krátko (pozri Štulrajterová, 2017). Okrem funkcie riaditeľa bol tiež mimoriadnym členom Učenej spoločnosti Šafárikovej a členom skúšobnej komisie pre miesta školských inšpektorov v Brne a Bratislave. Zo zoznamu prednášok, ktoré sú zachované v jeho pozostalosti, je zrejmé, že ani po nástupe na bratislavskú univerzitu sa neobmedzil len na akademickú pôdu a v priebehu roka uskutočnil 10 prednášok pre mladých učiteľov v rôznych slovenských mestách. (Uhlířová, J., 2005, In Štulrajterová, 2014). Po vyhlásení autonómie Slovenska, kedy sa stupňovala hystéria voči všetkému československému, bol prof. dr. Uher medzi českými profesormi, ktorí dostali prepúšťacie dekréty a výnosom zo dňa 22.12.1938 č. 130.823/38-IV bol zbavený služby na Slovensku. Po návrate do Čiech sa zapojil do protinacistického odboja a v roku 1942 bol popravený.

Prednášky z pedagogiky reflektovali potreby prípravy budúcich stredoškolských učiteľov. Obsah predmetu pedagogika tvorili najmä všeobecná pedagogika, dejiny školstva a pedagogiky, didaktika, analýza a výklad Komenského spisov, pedagogická psychológia, otázky týkajúce sa reformy a organizácie školy.

Po nútenom odchode prof. dr. Jana Uhra viedol Pedagogický seminár dr. Juraj Čečetka, ktorý sa stal prvým slovenským profesorom v odbore pedagogika a zakladateľskou osobnosťou slovenskej pedagogiky. Prof. Jurajovi Čečetkovi je v zborníku venovaný samostatný medailón.

Pod vedením prof. Juraja Čečetku sa Pedagogický seminár stal vedeckým pracoviskom, kde sa rozvíjala pedagogická teória i prax. Realizovala sa tu profesionálna metodicko-didaktickú prípravu stredoškolských učiteľov a množstvo empirických výskumov. Ako uvádza Štulrajterová (2017b) obdobie Slovenskej republiky (1939-1945) bolo v dejinách univerzity, fakulty i seminára mimoriadne ľudsky a spoločensky zložitú, no z publikačného hľadiska sa radí k neobyčajne plodnému obdobiu.

Rozvoj pedagogického myslenia a pedagogiky podporovali pedagogické časopisy, najvyššiu úroveň mal *Pedagogický zborník*, ktorý redigoval profesor Čečetka spolu a prof. A. Jurovským a prof. P. Vajcikom. Okrem Pedagogického zborníka to boli ešte časopisy: *Slovenský učiteľ*, *Slovenská škola*, *Zborník Spolku profesorov Slovákov*, *Nová škola* a podporu pedagogike poskytovala aj *Slovenská pedagogická spoločnosť*, ktorá vznikla v roku 1945.

V zmysle zákona o vysokých školách (zákon č. 58/1950) zmenil Pedagogický seminár svoj názov, kedy podľa zákona vtedajší pojem semináre nahradili katedry. Od roku 1950 do 1953 neexistovalo samostatné pedagogické pracovisko. Zaviedlo sa však odborné kombinované štúdium pedagogiky a psychológie, ktoré malo dôležitý význam pre rozvoj pedagogiky a následne v akademickom roku 1952/53 bola na Filozofickej fakulte zriadená Katedra pedagogiky a psychológie. Vedúcim katedry sa stal opäť prof. Dr. Juraj Čečetka. Katedra zabez-

---

pečovala pedagogickú a psychologickú prípravu študentov učiteľstva a odborné štúdium pedagogiky a psychológie, čím prispela k rozvoju oboch vedných odborov.

Samostatná a dnešná podoba Katedry pedagogiky na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského vznikla v akademickom roku 1959/60 kedy sa časť Katedry pedagogiky a psychológie FiF UK zlúčila s Katedrou pedagogiky Vysokej školy pedagogickej v Bratislave a zároveň vznikla samostatná katedra psychológie. Začlenenie pracovníkov katedry pedagogiky po zrušení vysokej školy pedagogickej znamenalo posilnenie odboru pedagogika na Filozofickej fakulte UK a zavedenie nového študijného odboru pedagogika.

Jej vedúcimi postupne boli: prof. Dr. Gustáv Pavlovič, Dr.Sc. (1959-1970) prof. Dr. Jozef Mátej, Dr.Sc. (1970-1986), prof. Dr. Jozef Vida, CSc. (1986-1989), prof. PhDr. PaedDr. Martin Žilínek, CSc. (1987-1988), PhDr. Pavol Kompolt, CSc. (1989-1990), ktorý dočasne viedol katedru, kým bol zvolený prof. Dr. Jozef Pšenák, CSc. (1990-1997), doc. PhDr. Zita Baďuríková (1997-2010), CSc., PhDr. Dagmar Kazanková, PhD. (2010-2017), doc. PhDr. Zlatica Bakošová (2017-2019), Mgr. Janka Medveďová, PhD. (2019-2023), od júna 2023 je novou vedúcou Katedry pedagogiky prof. PaedDr. Adriana Wiegerová, PhD.

Počas storočnej existencie katedry sa všetci jej členovia snažili a dodnes snažia rozvíjať pedagogické myslenie a teóriu na vysokej odbornej úrovni. Pôsobili tu mnohí významní pedagógovia, ktorí vychovávali generácie vedeckých pracovníkov, učiteľov stredných škôl, učiteľov pedagogiky na slovenských stredných a vysokých školách. Všetci majú aktuálne neľahkú úlohu urobiť z pedagogiky opäť atraktívny študijný odbor.

S výskumnou činnosťou Katedry pedagogiky v minulosti úzko súvisel aj *Pedagogický ústav Filozofickej fakulty UK*, ktorý vznikol v decembri 1966. Bol inštitucionálnym pracoviskom pre základný výskum a v roku 1973 sa stal súčasťou Slovenskej akadémie vied ako *Ústav experimentálnej pedagogiky SAV*. (Pšenák, J., 2011 In Štulrajterová, 2014)

Na katedre vznikol celý rad monografických prác, štúdií a článkov v zborníkoch a pedagogických časopisoch. Katedra sa zapája do grantových projektov VEGA a KEGA, udržiava intenzívne vzťahy s vedeckými a pedagogickými pracoviskami doma i v zahraničí.

Katedra dodnes zabezpečuje prípravu študentov v bakalárskom a magisterskom stupni učiteľského i neučiteľského štúdia. Od vzniku Pedagogického seminára v akademickom roku 1923/24 je 100 rokov súčasťou pedagogickej prípravy budúcich učiteľov.

Od roku 1967 katedra, niekedy s menšími inokedy s väčšími problémami, pripravuje a vydáva aj polytematický zborník *Paedagogica*. Prvý ročník vyšiel v roku 1968 a do roku 2023 vyšlo 35 ročníkov. Zborník reflektoval a odrážal vedecký výskum pracovníkov katedry. V súčasnosti nedokáže čeliť konkurencii

---

a tlaku na publikačné výstupy, ako je tomu teraz. Uvidíme, či sa členom katedry pedagogiky podarí udržať kontinuitu jeho vydávania alebo spolu s oslavou storočnice sfúkne aj zborníkovú sviečku.

ZÁVER

Je 100 rokov veľa, či málo? V porovnaní s ostatnými európskymi univerzitami (Praha, Viedeň, Krakov) možno ani nie, ale pre súčasníkov je to dostatočne dlhé obdobie na objektívne bilancovanie rozvoja jedného pracoviska, jeho zlatý vek a možno vedecky „chudšie“ posledné roky. Je však nesporné, že bez príchodu a pomoci českých učiteľov, by toto pracovisko nevzniklo a školstvo a pedagogické myslenie na Slovensku sa budovalo len veľmi ťažko.

Československá republika na demokratických princípoch budovala a unifikovala moderný školský systém. Počas prvých desiatich rokov „uškolenia“ Slovenska sa budovala široká základňa slovenských škôl, ktoré bolo potrebné zaplniť generáciou slovenských učiteľov.

Ako vo svojom rukopise Počiatky novodobého školstva na Slovensku spomína A. Štefánek – prvý vládny referent Referátu Ministerstva školstva a národnej osvety na Slovensku a od roku 1929 aj minister školstva československej vlády...“počiatky vzniku novodobého školstva na Slovensku treba hľadať v tichých pracovniach českých učiteľov a profesorov, ktorí na Morave a v Čechách pripravovali vydávanie slovenských učebníc a v tichosti tiež uvažovali o tom, ktorí učitelia a profesori by sa hneď po oslobodení Slovenska hodili za organizátorov a výkonných pedagógov mladej slovenskej generácie v širšom slova zmysle v ľudových i dospelých Slovákov.“ (Archív RUK, fond Katedra pedagogiky FiF UK).

Českí profesori zakladateľskej generácie Pedagogického seminára FiF UK v Bratislave majú významný podiel na príprave prvej generácie slovenských stredoškolských učiteľov. Poslucháčov pripravovali nielen na učiteľskú dráhu, ale mnohých aj na plnenie úloh spojných s vedeckým rozvíjaním slovenskej pedagogickej vedy na odborný diskurz týkajúci reformy slovenského školstva po vzniku Československa. Položili základy, ktoré rozvíjali ďalšie generácie a pričínili sa tak, že z Pedagogického seminára neskôr premenovaného na Katedra pedagogiky vzniklo konsolidované a renomované vedecko – pedagogické pracovisko. Viacerí absolventi odboru pedagogika pôsobili a pôsobia na všetkých katedrách pedagogiky naprieč Slovenskom. Usilujú sa udržiavať úroveň teoretického pedagogického myslenia- Pracujú na nových výskumoch.

Tradícia a poznanie pedagogickej minulosti zlatej éry rozvoja katedry nás zaväzujú k tomu, aby sme nepoľavili a naďalej precizovali nielen akademickú

---

prípravu budúcich učiteľov (s ohľadom na nové trendy), ale vrátili na katedru aj teoreticko-metodologickú úroveň a prípravu budúcich mladých vedeckých pracovníkov v odbore pedagogika.

LITERATÚRA

Archív Univerzity Komenského, fond RUK.

Čečetka, J. (1948). Profesor Hendrich a Slovensko. In *Pedagóg Josef Hendrich. Sborník k jeho 60. narodeninám*. Praha

Novák, J. & Sopusková, A. (1987). *Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave*. Bratislava : Osveta.

Pšenák, J. (1991). Pôsobenie českých profesorov na Univerzite Komenského. In *Česko-slovenské školství, učitelstvo a T. G. Masaryk*. Sborník přednášek z kolokvia 1. marca 1990. Přerov.

Pšenák, J. (2005). Pedagogický seminár na Univerzite Komenského v kontexte vývinu slovenského pedagogického myslenia. In *Rozvoj študijného a vedného odboru pedagogika na Slovensku*. Bratislava: Univerzita Komenského.

Ročenka Univerzity Komenského za prvni pětiletí 1919-1924. Bratislava. 1925

Štulrajterová, J. (2014). Deväťdesiate výročie založenia Pedagogického seminára Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. *Paedagogica 2014 (26)*, s. 59-72.

Štulrajterová, J. (2017a). Návrhy na akademickú prípravu učiteľov ľudových a meštianskych škôl v Čechách a na Slovensku v mezivojnovom období. In *Paedagogica 2017 (29)*. Bratislava: Univerzita Komenského, s. 5-20.

Štulrajterová, J. (2017b). Úsilie o zachovanie akademickej autonómie na Slovenskej univerzite v období 1939-1945. *Historia scholastica 3*. <http://www.historiascholastica.com/sites/www.historiascholastica.com/files/HS/2-2017/HS-2-2017-5.pdf>

SUMMARY

The euphoria following the creation of a common Czechoslovak state, after years of emancipation efforts, was immense, and the ambitions of the young republic were lofty. However, the union of two culturally, politically, and economically distinct nations within the new state presented challenges. One crucial area requiring swift and effective reform was education. Following the establishment of Comenius University and the Faculty of Philosophy, dedicated to training the first generation of Slovak teachers, it became evident that a separate institution was needed to provide comprehensive teacher education. This article aims to briefly outline the circumstances and conditions surrounding the establishment of an independent institution dedicated to training future

---

secondary school teachers. The significance of this article in the context of academic teacher training in Slovakia cannot be overstated. Moreover, the arrival of Czech teachers played an important role in shaping not only the organizational structure but also the scientific foundation of pedagogy as a discipline in Slovakia.

Kontaktné údaje:

Mgr. Janka Medveďová, PhD.

Katedra pedagogiky

Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Gondova 2, Bratislava

janka.medvedova@uniba.sk